

УДК 368:336

JEL A10

DOI: 10.31471/2409-0948-2020-1(21)-202-209

Шишпанова Наталя Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе 9
e-mail: shishpanova@mnaeu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8347-5682>

Хоренженко Валерія Валеріївна
магістрант
Миколаївський національний аграрний університет
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе 9
e-mail: valhorr@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4084-8618>

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ ОБСЯГІВ СТРАХОВИХ ПЛАТЕЖІВ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ

Анотація. У статті розглянуто взаємозв'язок обсягів страхових платежів з макроекономічними показниками.

Наведено класифікацію страхових платежів за різними ознаками (призначення внеску, вид ризиків, форма сплати страхових внесків, строк сплати, спосіб обчислення). Встановлено, що надходження страхових платежів залежить від впливу як внутрішніх так і зовнішніх факторів. Проаналізовано основні показники діяльності страхового ринку України. Наведено динаміку обсягів страхових платежів страхових компаній України та динаміку ВВП України у доларовому еквіваленті та у національній валюті. Динаміка надходжень страхових платежів за досліджуваний період є нестійкою, і значною мірою є подібною до динаміки номінального ВВП, як у національній валюті так і в доларовому еквіваленті. Проте, встановлено, що спостерігається переважне збільшення страхових платежів. Виявлено, що ринок страхових послуг нарощує свої потужності і поступово розвивається. Проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності зміни обсягів страхових платежів від рівня ВВП. Встановлено, що обсяг страхових платежів залежить від рівня ВВП в країні і економетричну модель можна вважати адекватною фактичним експериментальним даним та на підставі прийнятої моделі проводити економічний аналіз. Виявлено, що незважаючи на досить високі темпи зростання кількісних показників, інституційні та функціональні характеристики страхового ринку України загалом не відповідають тенденціям світових страхових ринків та реальним потребам вітчизняної економіки, що зумовлює його істотне відставання у глобальному процесі формування світової фінансової системи. Визначено, що для подальшого розвитку і нарощення потужностей страхових компаній України доцільно створити умови для сталого зростання страхового сектору України. На основі проведених досліджень, запропоновано рекомендації щодо формування обсягів страхових платежів страхових компаній України. Обґрунтовано, що підвищення економічного розвитку, створення передумов для підвищення рівня та якості життя населення, зростання його доходів та платоспроможності, є визначальним для активізації розвитку ринку страхових послуг України.

Ключові слова: страховий платіж, страхова компанія, макроекономічні показники, валовий внутрішній продукт, ринок страхових послуг, фінансові ресурси.

Shyshpanova Natalia Oleksandrivna
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance
Mykolayiv National Agrarian University
Mykolayiv, 54020, st. Heorhiia Honhadze, 9
e-mail: shishpanova@mnaeu.edu.ua

Khorenzhenko Valeriia Valeriivna
graduate student
Mykolayiv National Agrarian University
Mykolayiv, 54020, st. Heorhiia Honhadze, 9
e-mail: valhorr@gmail.com

**THE INFLUENCE OF MACROECONOMIC INDICATORS OF UKRAINE ON THE
FORMATION OF VOLUME OF INSURANCE PAYMENTS
BY INSURANCE COMPANIES**

Abstract. The article deals with the relationship of insurance payments volumes with macroeconomic indicators.

The classification of insurance payments according to different features (purpose of contribution, type of risks, form of payment of insurance premiums, term of payment, method of calculation) is given. It is established that the receipt of insurance payments depends on the influence of both internal and external factors. The main indicators of activity of the insurance market of Ukraine are analyzed. The dynamics of insurance payments of insurance companies of Ukraine and the dynamics of Ukraine's GDP in dollar terms and in national currency are presented. The dynamics of insurance payments receipts over the period under review are volatile, and are largely similar to the dynamics of nominal GDP, both in national currency and in dollar terms. However, it has been found that there is a prevailing increase in insurance payments. It is revealed that the insurance market is expanding its capacity and gradually developing. The correlation-regression analysis of the dependence of changes in the volume of insurance payments on the level of GDP is carried out. It is established that the amount of insurance payments depends on the level of GDP in the country and that the econometric model can be considered adequate to the actual experimental data and to carry out economic analysis on the basis of the adopted model. It is revealed that despite the rather high growth rates of quantitative indicators, the institutional and functional characteristics of the Ukrainian insurance market generally do not correspond to the trends of the world insurance markets and the real needs of the domestic economy, which causes its significant lag in the global process of formation of the world financial system. It is determined that for further development and capacity building of Ukrainian insurance companies it is advisable to create conditions for sustainable growth of the Ukrainian insurance sector. On the basis of the conducted researches, recommendations on formation of volumes of insurance payments of insurance companies of Ukraine are offered. It is substantiated that the increase of economic development, creation of preconditions for improvement of the level and quality of life of the population, increase of its incomes and solvency, is crucial for activating the development of the insurance market of Ukraine.

Keywords: insurance payment, insurance company, macroeconomic indicators, gross domestic product, insurance market, financial resources.

Постановка проблеми. Основним джерелом доходів страховика є страхові премії (страхові платежі, страхові внески), які надходять від страхувальників відповідно до укладених договорів страхування та є важливим елементом, завдяки якому розвивається діяльність страховика і який значною мірою впливає на фінансову стійкість страхової компанії взагалі. Надходження страхових платежів залежить від впливу як внутрішніх (кількість укладених договорів страхування, встановлений страховий тариф, прийняті ризики на страхування, ділова репутація страховика та ін.) так і зовнішніх (створення передумов для підвищення рівня та якості життя населення, зростання його доходів та платоспроможності, належний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, довіра населення до страхування) факторів. Із усіх ресурсів саме грошові ресурси необхідно постійно контролювати і регулювати, так як вони забезпечують стабільне та надійне функціонування організації, а тому виникає потреба дослідження взаємозв'язку страхових платежів з макроекономічними показниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблематики формування обсягів страхових платежів внесли такі вчені як: А. Л. Баранов, В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, О.О. Гаманкова, О.В.Козьменко, В. О. Пасічний, Н. В. Фесенко та ін. Проте дуже мало уваги приділяється емпіричним дослідженням взаємозв'язку обсягів страхових платежів з макроекономічними показниками в країні.

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формування обсягів страхових платежів залежить не лише від діяльності страхової компанії, а і від зовнішніх факторів (рівня та якості життя населення, платоспроможності та ін.), тому постає необхідність отримати нові науково емпірично підтверджені результати, що доводять існування щільного прямого зв'язку між обсягом страхових платежів та рівнем ВВП в країні та визначити способи збільшення обсягів страхових платежів.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування взаємозв'язку обсягів страхових платежів з макроекономічними показниками України.

Висвітлення основного матеріалу. Досить важливу роль для кожної страхової компанії відіграють фінансові ресурси, в основному грошові кошти, кількість яких постійно змінюється в залежності від збільшення чи зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості [8].

Для страхової компанії одним з найвагоміших складових фінансових ресурсів є обсяг страхових платежів. Відповідно до ч.1 ст.10 Закону України «Про страхування» [7] страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) - плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. В основу виділення окремих видів страхових платежів покладено різні ознаки. Класифікацію страхового платежу наведено на рисунку 1.

Відмітимо, що страхові платежі є основним джерелом доходів страховика. Однак, страхове законодавство України не відносить страхові премії до доходів від страхової діяльності в момент їх надходження, а передбачає попередній розподіл таких платежів на зароблені і незароблені. Одержані страхові платежі стають доходами, тобто заробленими преміями поступово, з плином часу, оскільки ймовірність настання страхового випадку і відповідно ймовірність виплати страхового відшкодування поступово знижуються.

Зазначимо, що надходження страхових платежів є одним з основних показників в галузі страхування. Так, загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2019 становила 233, у тому числі СК «life» – 23 компанії, СК «non-life» – 210 компанія, (станом на 31.12.2018 – 281 компанії, у тому числі СК «life» – 30 компанії, СК «non-life» – 251 компанія). Кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення, так за 2019 рік порівняно з 2018 роком, кількість компаній зменшилася на 48 СК, порівняно з 2017 роком зменшилася на 61 СК [5].

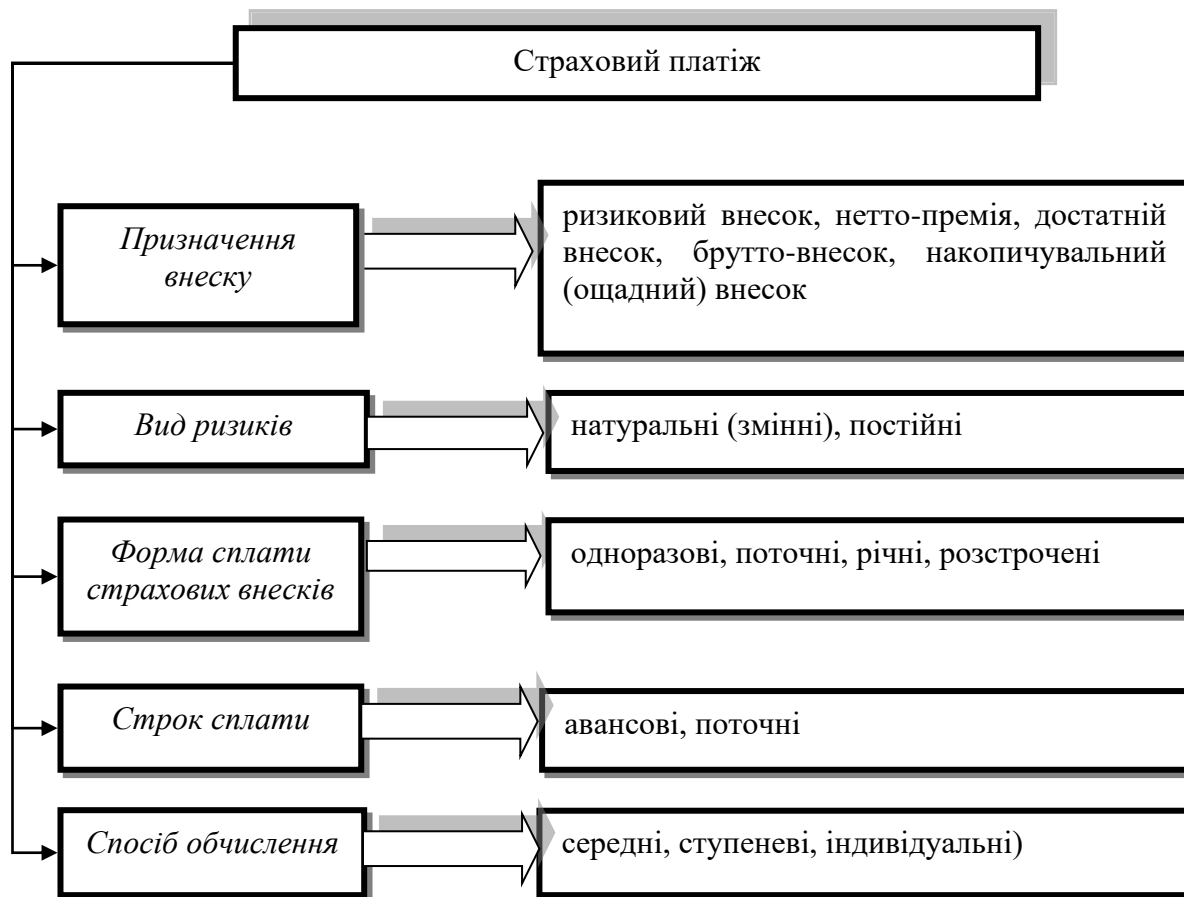

Рис. 1. Класифікація страхового платежу

Джерело: складено авторами на основі [1,2,3,6].

Розглянемо динаміку страхових платежів страхового ринку України за 2015-2019 рр. (рис. 2).

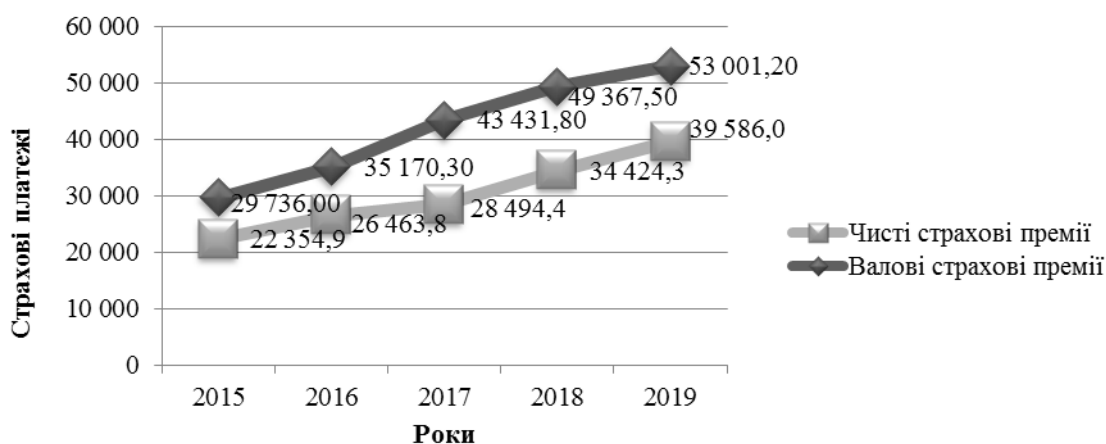

Рис. 2. Динаміка страхових платежів страхових компаній України за 2015-2019 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

Динаміка надходжень страхових платежів за досліджуваний період є нестійкою. Проте, ми бачимо, що спостерігається переважно збільшення страхових платежів.

Варто також відмітити, що за 2019 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,3%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з 2018 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилась на рівні 2018 року та становила 1,0%. У порівнянні з 2018 роком на 3 633,7млн грн (7,4%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 5 161,7 млн грн (15,0%)[5].

Отже, ринок страхових послуг нарощує свої потужності і поступово розвивається, а це означає, що страхування набирає попиту у населення, можливо не швидкими темпами, але Україна в цій сфері розвивається. Разом зі збільшенням обсягу страхових платежів, вираженого у національній валюті, спостерігається зменшення страхових платежів у доларовому еквіваленті. Тобто, має місце дисбаланс між показниками обсягу страхових платежів, вираженого у національній валюті (переважне зростання), та в доларовому еквіваленті (переважне падіння). Одним з чинників, що пояснюють таку невідповідність, є інфляція. Нагадаємо, що рівень інфляції у 2015 році становив 43,3%, порівняно з попереднім роком даний показник збільшився на 13,8%, у 2016 році він становив 12,4%, у 2017 році – 13,7%, а у 2018 році відбулося зменшення рівня інфляції на 4,2% порівняно з 2017 роком і інфляція була на рівні 9,8% [4]. Для поглиблення нашого дослідження, порівняємо динаміку ВВП та страхових платежів страхових компаній України у доларовому еквіваленті та у національній валюті (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ВВП та страхових платежів страхових компаній України у доларовому еквіваленті та у національній валюті (2015-2019рр.)

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Страхові платежі, млн грн	22 354,9	26 463,8	28 494,4	34 424,3	39 586,0
Номінальний ВВП, млн грн	1 979 458,0	2 383 182,0	2 982 920,0	3 558 706,0	3 974 564,0
Номінальний ВВП, млн дол	82 475,1	87 646,4	106 277,7	128 527,6	167 800,8
Страхові платежі, млн дол	931,4	973,3	1 015,2	1 243,3	1 671,3
Курс дол США/грн	24,000667	27,190858	28,067223	27,688264	23,6862

Джерело: складено авторами на основі [4,5].

Динаміка страхових платежів протягом аналізованого періоду є значною мірою подібною до динаміки номінального ВВП, як у національній валюті так і в доларовому еквіваленті. Для поглиблення нашого дослідження проведемо кореляційно-регресійний аналіз залежності зміни обсягів страхових платежів від рівня ВВП (таблиця 2).

Таблиця 2

Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу залежності зміни обсягів страхових платежів (y) від рівня ВВП (x)

Рік	№	x	y
2015	1	1 979 458	22 354,9
2016	2	2 383 182	26 463,8
2017	3	2 982 920	28 494,4
2018	4	3 558 706	34 424,3
2019	5	3 974 564	39 586,0
сума		14 878 830	151 323
середнє		2 975 766	30 265
дисперсія		6,70313E+11	46083661,2
сер. кв. відхил		732291,3486	6071,814305

Джерело: побудовано авторами.

Виберемо специфікацію моделі попередньо побудувавши діаграму розсіювання (кореляційне поле) залежності обсягів страхових платежів від рівня ВВП (рис. 2).

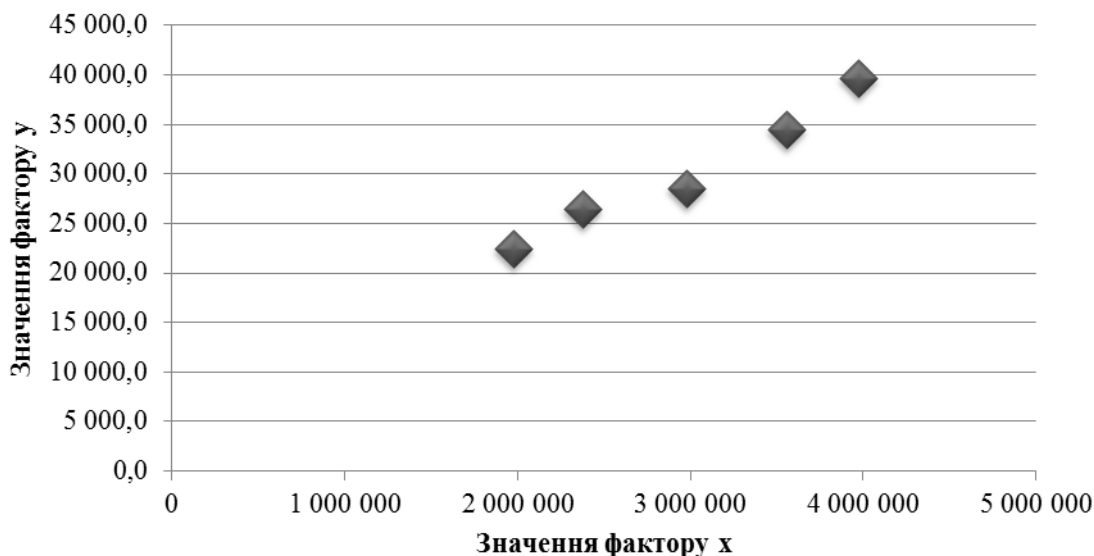

Рис. 3. Діаграма розсіювання залежності обсягів страхових платежів від рівня ВВП
Джерело: побудовано авторами

Побудувавши та проаналізувавши діаграму розсіювання, бачимо, що зі збільшенням значень незалежної ознаки X залежна змінна Y має тенденцію до збільшення. Візуальний аналіз графіка дозволяє зробити припущення, що між ознаками X і Y існує лінійна залежність. Провівши розрахунки, отримали модель $Y=8950,91+0,0085X$.

Отже, провівши кореляційно-регресійний аналіз, можемо зробити наступні висновки:

1. Коефіцієнт детермінації $R^2=0,9941$ показує, що на 99,41% обсяг страхових платежів залежить від рівня ВВП в країні.
2. Коефіцієнт кореляції $r=0,99$ характеризує щільність зв'язку і свідчить про прямий вплив ВВП на формування обсягу страхових платежів.
3. Коефіцієнт регресії $a_{теор}=0,0085$ характеризує граничний розмір обсягу страхових платежів коли обсяг ВВП змінюється на 1. Тобто збільшення ВВП на 1 млн грн сприятиме збільшенню обсягу страхових платежів в середньому на 0,0085 млн грн.
4. Коефіцієнт еластичності $E(y)=0,704$ свідчить, що при збільшенні ВВП на 1% обсяг страхових платежів збільшується на 70,4%.
5. Згідно з F-критерієм, з надійністю $p=0,95$, економетричну модель можна вважати адекватною фактичним експериментальним даним і на підставі прийнятої моделі проводити економічний аналіз та знаходити значення прогнозу.
6. Перевірили точність економетричної моделі за допомогою середньої відносної похибки апроксимації (МАРЕ) і визначили, що вона становить 1,17, так як одержане значення є меншим за 10%, це свідчить про високу якість моделі.

Таким чином, можемо стверджувати, що на обсяг страхових премій має значний вплив обсяг сформованого в країні ВВП. Так, незважаючи на досить високі темпи зростання кількісних показників, інституційні та функціональні характеристики страхового ринку України загалом не відповідають тенденціям світових страхових ринків та реальним потребам вітчизняної економіки, що зумовлює його істотне відставання у глобальному процесі формування світової фінансової системи [9, с.31]. Основними проблемами, які негативно впливають на розвиток страхового ринку в Україні можна визначити такі: відсутність політичної та економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, дефіцит фінансових ресурсів; високий рівень інфляції, що унеможлиблює реалізацію надійних інвестиційних програм, а також

реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів; неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, відсутність довіри населення до страхування.

Вважаємо, що для подальшого розвитку і нарощення потужностей страхових компаній України доцільно, в першу чергу, створити умови для сталого зростання страхового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах інтеграції у світовий простір і забезпечити задоволення потреб споживачів у якісних та доступних страхових послугах.

Безперечно, основними напрямками підвищення результативності роботи українських страхових компаній є підвищення доступності та рівня користування послугами (особисті кабінети для взаємодії зі страховою компанією, запровадження QR-кодів та ін.), посилення захисту прав споживачів страхових послуг (запровадження системи гарантування виплат за договорами страхування, підвищення індексу розкриття інформації, підвищення рівня довіри населення та ін.) та взагалі поліпшити процес надання страхових послуг.

Найочевиднішими способами поліпшити страхові послуги, а відтак і збільшити обсяг страхових платежів є впровадження нових страхових продуктів. Таких як кіберстрахування, використання IoT-технологій, Insuretech, P2P-страхування і мікрострахування, а також використання штучного інтелекту для консультування клієнтів, підбір рішень, оформлення документів.

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень нами обґрунтовано теоретичні положення формування страхових платежів. Надано класифікацію страхового платежу за різними ознаками (призначення внеску, вид ризиків, форма сплати страхових внесків, строк сплати, спосіб обчислення), що мають суттєве значення для формування достатнього обсягу страхових платежів для страхової компанії. Досліджено взаємозв'язок обсягів страхових платежів страхових компаній України з макроекономічними показниками та встановлено, що на 99,41% обсяг страхових платежів залежить від рівня ВВП в країні, а коефіцієнт кореляції $r=0,99$ свідчить про прямий вплив ВВП на формування обсягу страхових платежів. Обґрунтовано, що підвищення економічного розвитку, створення передумов для підвищення рівня та якості життя населення, зростання його доходів та платоспроможності, є визначальним для активізації розвитку ринку страхових послуг України. На основі даних результатів розроблено рекомендації щодо формування обсягів страхових платежів страхових компаній України.

Література

1. Базилевич В. Д. Страхова справа: монографія 6-те вид., стер. Київ : Знання. 2008. 351 с.
2. Безугла В. О. Страхування : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2008. 582 с.
3. Вовчак О. Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2009. 425с.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України
URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index> (дата звернення 08.04.2020).
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <http://nfr.gov.ua> (дата звернення 08.04.2020).
6. Пасічний В. О. Страхування : навчальний посібник. Харків : ХНАМГ. 2009. 218 с.
7. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР зі змінами та доповненнями N 2095-VIII (2095-19) від 08.06.2017. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 15.04.2020).
8. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Центр учбової літератури. 2014. 458с.

9. Фесенко Н.В., Яремченко Л.М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. №8. С.28-34.
10. Ідея для стартапу: які страхові продукти потрібні цифровому світу. Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/03/23/635279/> (дата звернення 15.04.2020).

References

1. Basilevich V. D. (2008). "Insurance: a monograph of the 6th ed.", Kyiv: Knowledge. pp.351-352 [In Ukrainian].
2. Bezugla V.O. (2008). "Insurance: a textbook", Kyiv: Center for Educational Literature. pp. 582 [In Ukrainian].
3. Vovchak O.D. (2009). "Insurance: a textbook", Kiev: Knowledge. pp.425 [In Ukrainian].
4. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine URL: <https://index.minfin.com.ua/en/economy/index/inflation/> [In Ukrainian].
5. Official site of the National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets URL: <http://nfp.gov.ua> [In Ukrainian].
6. Pasichny V. O. (2009). "Insurance: a textbook", Kharkiv: KNAMG. pp.218.
7. On Insurance: Law of Ukraine dated 07.03.1996 № 85/96-BP with amendments N 2095-VIII (2095-19) of 08.06.2017. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [In Ukrainian].
8. "Financial regulation of the Ukrainian insurance market: problems of theory and practice: monograph" (2014), Kyiv: Center for Educational Literature. pp.458 [In Ukrainian].
9. Fesenko N.V., Yaremchenko L.M. Stan ta perspektyvy funktsionuvannia strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. *Економіка та держава*. 2019. №8. pp.28-34 [In Ukrainian].
10. Ideia dlia startapu: iaki strakhovi produkty potribni tsyfrovomu svitu. Ekonomichna pravda URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/03/23/635279/> [In Ukrainian].